

Raport științific
privind implementarea proiectului Orașe vechi, orașe noi în Principatele Române (sec. XVI-XVIII)
în perioada 2012 - 2016

În cadrul acestui proiect am propus cercetarea unei teme mai puțin explorată în România ultimelor decenii. De înțelegerea mecanismelor ce au stat la baza transformărilor prin care a trecut lumea urbană în secolele XVI-XVIII depinde înțelegerea structurilor economice și sociale, chiar politice, din această regiune în perioada pre-modernă. Am încercat să explicăm, pornind de la orașe, de ce modernizarea a întârziat atât de mult în Principatele Române, ea manifestându-se timid în sec XVII-XVIII, pentru ca să prindă forță abia în sec. al XIX-lea. Obiectivele principale propuse în cadrul proiectului au presupus abordarea mai multor chestiuni: condițiile și motivele dezvoltării unor orașe și târguri noi, precum și nivelul de implicare în acest proces a domniei, boierilor și Bisericii; rolul imigrației evreiești în dezvoltarea unor târguri în Moldova; cercetarea societății urbane, a solidarităților sociale, colaborare și conflict; evoluția topografiei urbane din perioada pre-modernă; primele proiecte concrete de sistematizare urbană și primele instituții publice urbane de factură modernă etc. Membrii echipei proiectului au putut investiga aceste probleme, fiind cercetători pe deplin formați, buni cunoscători ai aspectelor ce țin de istoria secolelor XVI-XVIII, chiar primele decenii ale secolului următor. Am inițiat o cercetare comparată sistematică, pentru că am dorit să integrăm informațiile cu privire la spațiile învecinate. Ne-am îndreptat spre sursele primare și secundare, edite sau inedite, aflate în arhive și biblioteci, încercând să identificăm documente originale, catagrafii etc, surse ce au fost supuse unei analize și interpretări critice. Cercetările întreprinse au fost efectuate în mai multe filiale ale Arhivelor Naționale (București, Iași, Galați, Craiova, Târgu Jiu), precum și în Biblioteca Academiei Române și în Biblioteca Centrală Universitară (la București, Iași și Cluj). Au fost efectuate stagii de documentare și în străinătate, la Viena, Budapesta, Toulouse și Atena. Rezultatele preliminare ale cercetărilor au fost prezentate în cadrul unor conferințe, congrese, mese rotunde și workshop-uri la Iași, București, Sibiu, Satu Mare, respectiv Budapesta, Leeds, Strasbourg, Lyon, Jinan, Kalamazoo. Au rezultat mai multe volume, unul de studii, trei de documente, precum și numeroase studii publicate în volume sau reviste din țară și străinătate.

Ca o sumă a cercetărilor inițiate de membrii proiectului se află volumul *Orașe vechi, orașe noi în spațiul românesc. Societate, economie și civilizație urbană în prag de modernitate*, coordonat de directorul de proiect, prof. univ. dr. Laurențiu Rădvan, apărut la Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2014. Titlul ales al volumului pornește de la denumirea revistei „Scolii de la Annales” (*Annales. Economies, sociétés, civilisations*, 1946-1993), și aceasta deoarece cercetările cuprinse în lucrare își îndreaptă atenția nu spre evenimentele politice și marile personalități ale istoriei, ci spre studii regionale sau locale, spre forme de viață și moduri de gândire. Apelul la izvoare a mers atât spre sursele clasice, dar și spre cele mai puțin frecventate în trecut, condici, catagrafii, scrisori particulare, socoteli, rețete culinare etc. Studiile acestui volum răspund de altfel unor direcții de cercetare mai puțin abordate înainte de 1989, relativ modest acoperite după acest moment, cu o intensificare a investigațiilor abia în ultimul deceniu. Societatea urbană de la finele evului mediu și de la începutul perioadei modernizării a fost tratată mai mult la modul general, fără ca specialiștii să coboare la nivelul individului, să îi descrie modul de viață, felul în care gândea, cum se îmbrăca și ce mânca, cu cine avea relații etc. Și economia orașelor are nevoie de o mai bună deslușire, de vreme ce încă nu știm prea bine care erau sursele de trai pentru orășeanul mărunț, ce producea și pentru cine. Toate aceste lucruri trebuie integrate într-un concept mai larg, anume „civilizația urbană”. Se poate ridica întrebarea: au avut țările române o civilizație urbană? Da, din perspectiva autorului acestor rânduri. Orașele din acest spațiu istoric și geografic, cel puțin în secolele XVII-XVIII, nu mai semănau cu orașele medievale. Locuitorii erau încă oameni liberi, dar comunitățile urbane nu se mai bucurau de „libertatea” de la sfârșitul evului mediu. Pe fondul creșterii dependenței de Imperiul Otoman, dar și în cadrul unui proces mai larg, european, puterea centrală – și prin asta înțelegem domnia și instituțiile ale – s-a consolidat în defavoarea celorlalte stări sociale, ceea ce a dus indirect – în cazul orășenilor – la slăbirea gradului de reprezentativitate și la o tot mai mare diversitate la nivel de statut juridic. După 1700, rar mai găsim reprezentanți aleși ai orășenilor, iar în rândurile acestora pătrund tot mai mulți boieri, dar și țărani sau oameni fără căpătâi.

Biserica devine și ea tot mai prezentă în mediul urban, cu tot mai multe mănăstiri, ce se alătură bisericilor din cartiere. La capitolul economic, schimbările sunt evidente, cu o tot mai mare specializare a meșteșugurilor, o consolidare târzie a sistemului de bresle și o intensificare a comerțului cu Orientul, de unde veneau și o bună parte din lichiditățile necesare pieței. Războaiele dintre marile puteri, tot mai frecvent duse pe teritoriul țărilor române, duc la decăderea unor orașe. Aceleași războaie aduc aici armate străine, soldați și ofițeri care vor intra în contact cu autohtonii și vor permite un început de schimbare la nivelul poziției țărilor române în sistemul relațiilor internaționale, economiei regionale, dar și al mentalităților (moravurilor, vestimentației, alimentației). În tot acest timp, cu toate schimbările petrecute, în condiții destul de vitrege, civilizația urbană locală a supraviețuit, cu propriile forme de manifestare. Nu vom găsi în orașele din țările române elemente care să indice în mod clar o coeziune internă, o parte din motivele acestei stări de lucruri le-am enumerat deja mai sus. Comunitatea urbană nu s-a manifestat unitar și nu ne-a lăsat produse ale unei „gândiri” urbane, nici urme ale unor ritualuri sau ceremonii specifice. În schimb, dacă vom coborî la nivelul individului, ne dăm seama că orășeanul reprezenta altceva decât locuitorul satului sau al mănăstirii. Nu era fundamental diferit, însă gândea altfel – preocupat fiind de asigurarea celor necesare traiului în mediul în care locuia –, era mai deschis spre schimbare – trăsătură dată de contactul cu străinii, în oraș sau în călătoriile pe care le întreprindea –, și era mult mai adaptat cerințelor pieței – dovadă măruntele specializări evidențiate în catagrafiile păstrate. Dacă mai adăugăm faptul că orașul a fost mediul predilect de așezare a celor veniți de pe alte meleaguri, greci, sârbi, armeni și, mai ales, evrei – ultimele două grupuri fiind eminamente urbane, atunci argumentele în favoarea unei civilizații specifice orașului sporesc.

În deschidere se află un studiu cu privire la cercetările arheologice de la Chișinău, care accentuează o latură a istoriei urbane care nu trebuie neglijată – inclusiv pentru perioada medievală târzie și pre-modernă –, anume dimensiunea arheologică. Aceasta îl conectează pe specialistul în evoluția orașelor cu partea încă ascunsă sub pământ a trecutului centrelor urbane și îi oferă indicii cu privire la începuturi, la civilizația materială și spirituală locală. Ion Tentiuc și Mariana Vasilache sintetizează în studiul publicat aici rezultatele săpăturilor arheologice desfășurate în ultimii ani la Chișinău, oraș care reprezintă un bun studiu de caz pentru un centru urban din Moldova ridicat târziu, bazele sale fiind puse pe principii atât medievale târzii (cu sprijin domnesc și cu instituții specifice), cât și moderne, după ce aici s-a impus ocupația rusească. Cercetările celor doi au confirmat ceea ce tradiția locală susține cu privire la locul unde s-a aflat nucleul târgului medieval târziu al Chișinăului, revalorizând încă o dată mărturiile ajunse la noi pe această cale, mai mult sau mai puțin oficială.

Următorul studiu privește un aspect aparent periferic civilizației urbane, anume criminalitatea mărunță. Julia Derzsi tratează această temă pentru Sibiul secolului al XVII-lea, într-o perioadă în care acest oraș încă reușea să-și conserve vechile drepturi și moduri de organizare, codificate sub forma unui statut. Pe baza registrelor de pedepse păstrate, autoarea face și o tipologie a cazurilor înregistrate, clasificate în mai multe grupuri de delict: furt, acte de violență, calomnie, infracțiuni privitoare la viața sexuală, dar și lipsa de respect față de actul de justiție, aceasta fiind și ordinea ponderii lor (bazată pe datele statistice ce ne stau la dispoziție). Concluziile sunt interesante și subliniază încă o dată importanța controlului social care, alături de justiția urbană reglementată, permitea comunității să funcționeze. Studiul lui Cristian Apetrei pornește de la analiza procesului de extragere a sării la Târgu Ocna, cercetarea întreprinsă de autor urmărește atât lămurirea cantităților de sare obținute în aceste exploatare, dar și înțelegerea mecanismelor de lucru presupuse de acest proces (cu schimbări minore de-a lungul secolelor XVI-XVIII), ca și a oamenilor implicați. Cristian Apetrei introduce în circuitul științific date noi cu privire la breasla minerilor de la Târgu Ocna, la felul în care era organizată și la numărul membrilor, ocupându-se și de modul în care această așezare a devenit târg, ocazie cu care sunt avansate o serie de interpretări convingătoare.

Gheorghe Lazăr, **membru** al proiectului, ne propune un text interesant care valorifică informațiile oferite de catagrafia de venituri și cheltuieli a unui negustor din Țara Românească a secolului al XVIII-lea. Datele analizate nu sunt privite doar din perspectivă financiar-contabilă, ci sunt interpretate și prin prisma tipului de afaceri în care Hagi Constantin Malache era implicat: comerțul cu ceară la Veneția, cu piei brute sau tăbăcite, arendarea ocnelor de sare, acordarea de împrumuturi în bani cu dobândă sau pentru participare la alte afaceri și chiar tipărirea și comercializarea unor cărți destinate cultului religios. Autorul ne arată că un astfel de document este valoros nu numai privit prin prismă economică, ci și pentru că deosebește detalii ce privesc mentalitățile epocii, relațiile din interiorul familiilor, actele de pietate (în cazul de față ctitorirea de biserici și chiar o călătorie cu rosturi spirituale la Sfântul Mormânt). Volumul continuă cu un studiu care se ocupă de primele epitropii înființate de domni în Iași secolului al XVIII-lea. Aceste

epitropii erau organisme cu origini mult mai vechi – dar care deja începeau să funcționeze pe principii tot mai moderne –, menirea lor fiind să vegheze asupra bunei organizări a unor așezăminte cel mai adesea cu fundament religios, ulterior și laic. Studiul lui Mihai-Cristian Amărieuței și Ludmila Bacumenco-Pîrnău analizează hrisoavele care au stat la baza funcționării spitalului Sf. Spiridon, primul așezământ de acest fel din Moldova, și a Academiei Domnești din Iași. Nu sunt neglijate și primele inițiative în plan laic, ce vizau o mai bună gestiune a străzilor și podurilor din oraș. În ceea ce privește componența epitropiilor se ajunge la interesanta concluzie că în cadrul acestora nu intrau doar mari boieri pricepuți în finanțe și administrație (precum marele vistiernic), ci și mari negustori, un bun exemplu al asimilării sociale a acestei din urmă categorii.

Studiul publicat în volum de **directorul** proiectului cuprinde un studiu de caz, analiza unei așezări – Târgușorul Nicolina –, care a făcut parte dintr-un proces care a caracterizat în special Moldova începând cu a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, un proces de urbanizare și care răspundea unor noi nevoi economice. Este vorba de apariția târgușoarelor, care au cunoscut o dezvoltare extraordinară în prima parte a secolului al XIX-lea. Cu Târgușorul Nicolina s-a deschis acest moment interesant din istoria urbanizării spațiului est-carpatic, totul pornind de la o inițiativă a lui Grigore al II-lea Ghica din 1729. Studiul ia în discuție atât zona de lângă Iași în care a apărut și s-a dezvoltat Târgușorul, cât și așezările propriu-zise (pentru că vorbim de două Târgușoare Nicolina, unul unit cu orașul după Regulamentul Organic, altul la 1855-1856), cu caracteristicile lor economice, sociale și religioase. Un alt studiu, scris de Marius Chelcu, îmbină atât analiza istorică a unui proces istoric – mai precis modul în care domnii au trecut în secolele XVII-XVIII moșiile orașelor din folosința orașenilor în stăpânirea unor așezăminte religioase sau a unor boieri –, cât și editarea izvoarelor istorice – prin publicarea unei ample catagrafii, care înregistra în 1828 locurile de case și dughene, casele boierești și cele simple din mahalale, precum și grădinile și diversele instalații aflate în Tecuci pe moșia mănăstirii Sfântul Proroc Samoil din Focșani. Acest interesant inventar oferă o imagine a orașului Tecuci și a locuitorilor săi și permite cititorului să-și imagineze atât alcătuirea urbanistică (zona centrală comercială, formată aproape exclusiv din prăvălii și ateliere, și cartierele periferice, rezidențiale), cât și modul în care era structurată populația, din punct de vedere ocupațional, social, etnic și confesional. Sorin Grigoruță se ocupă într-un text interesant de impactul pe care ciuma l-a avut asupra mediului urban din Moldova. Un adevărat flagel, ce făcea adesea ravagii, ciuma afecta viața cotidiană a orașenilor, nevoiți uneori să facă față epidemiei în cele mai neobișnuite moduri. Dacă unii reușeau să fugă, mulți alții rămâneau pentru a-și păzi avutul, încercând să reziste prin metode originale, precum străpungerea și afumarea corespondenței, spălarea banilor cu oțet sau saramură, folosirea usturoiului, arderea prafului de pușcă sau arderea gunoiului, toate recomandate de autorități. Până în al patrulea deceniu din secolul al XIX-lea, cele din urmă s-au dovedit neputincioase în a opri înaintarea epidemiilor. Totuși, pe fondul ocupațiilor rusești sunt luate în acest sens primele măsuri mai eficiente (impunerea carantinei, înființarea de lazarete).

Studiul lui Bogdan Mateescu propune reconsiderarea unei surse privită multă vreme ca o simplă catagrafie post-reglamentară, în realitate primul recensământ general, întocmit pe principii moderne, din Principate. Realizat în 1838, recensământul din Țara Românească cuprinde informații despre toți locuitorii unității recensate (ai casei) și acoperă toată populația țării, nu doar anumite clase. Cercetarea propusă, pe lângă faptul că aplică o metodologie neabordată de specialiștii de la noi, se raliază teme mari a volumului, prin faptul că analizează compoziția familiei și menajului din târgurile din două județe de la sud de Carpați, Prahova și Săcuieni. Concluziile sunt interesante și scot la iveală detalii precum componența menajelor, cu predominanța menajului mononuclear, o caracteristică pentru întreg spațiul european (inclusiv răsăritul continentului), atât în epoca pre-industrială, cât și în cea industrială. Indicatorii luați în discuție arată în târguri variații, în funcție de categoria socio-profesională: pe de o parte, negustorii locuiesc în menaje mult mai numeroase decât media (inclusiv numărul de corezidenți) și având o diferență medie de vârstă foarte mare între soț și soție; pe de altă parte, plugarii locuiesc în menaje mononucleare, cu diferența mai mică de vârstă între soți; meșteșugarii se află undeva la mijloc. Cum astfel de cercetări sunt abia la început, analiza întreprinsă de Bogdan Mateescu deschide o pagină spre lămurirea unor aspecte din istoria orașelor și târgurilor din Țara Românească care până acum nu au prezentat interes.

Într-un studiu scris în maniera în care s-a consacrat, Constanța Vintilă-Ghițulescu ne poartă prin interioarele caselor de la oraș, în special a celor boierești, introducându-ne într-o atmosferă care are atât iz de modernitate, cât și un aer cuminte, oriental. Accentul se pune însă pe schimbările survenite în mediul urban la finele secolului al XVIII-lea și prima parte a secolului următor, schimbări care au avut loc la toate

nivelurile vieții: vestimentație, alimentație, mod de transport, de petrecere a timpului liber etc. În aceste vremuri inclusiv interacțiunile sociale se transformă, cafenelele și cârciumile reprezentând un alt fel de mediu de comunicare pentru cei de sus sau de jos. Noi maniere, noi mode, dar și noi reguli de manifestare își vor face treptat loc în societate, preluate atât de reprezentanții boierimii, cât și de restul orașenilor.

Textul lui Dan Dumitru Iacob, **membru** al proiectului, urmărește, tot într-un studiu de caz, analiza efectelor Regulamentului Organic la nivelul modernizării urbane. Printre proiectele urbanistice puse în aplicare de administrațiile urbane după 1830 se află și cele referitoare la modernizarea piețelor comerciale și înființarea piețelor civice, un caz reprezentativ în acest sens oferindu-l piața din fața mănăstirii Sfântul Spiridon din Iași. Autorul arată că procesul prin care s-a ajuns la înființarea unei astfel de piețe este simptomatic pentru maniera de acțiune a instituțiilor centrale și locale cu atribuții edilitare și administrative. În majoritatea cazurilor, realizarea efectivă a acestor proiecte reprezintă un proces îndelungat și sinuos, cu aspecte edificatoare asupra modului în care asimilarea și aplicarea unor principii urbanistice moderne s-a lovit de rezistențe de ordin practic, în care estetica dotărilor edilitare a fost sacrificată din rațiuni funcționale, în care perspectivele unei dezvoltări urbane moderne au fost amânate sau anulate sub motivul rezolvării unor necesități de moment. Volumul se încheie cu studiul lui Silviu Văcaru, care privește tot aspecte particulare ale dezvoltării urbanistice din Moldova de după Regulamentul Organic. Acum s-au luat și primele măsuri concrete în privința unor chestiuni precum alinierea și lărgirea străzilor, pavarea acestora și a trotuarelor, construirea caselor din materiale rezistente la incendiu după proiecte întocmite de arhitecți, deschiderea de grădini publice etc. Pe acest fond, s-au luat și măsuri pentru ridicarea primelor planuri moderne ale orașelor din Moldova, întreprindere care nu a decurs în condiții prea bune. Pe baza documentelor de arhivă, Silviu Văcaru demonstrează că – într-o tradiție care continuă până astăzi – majoritatea măsurilor s-au aplicat parțial și cu mare greutate, datorită opoziției nu numai a populației, ci chiar și a autorităților, oficialii locali fiind adesea interesați personal ca aceste decizii să nu fie aplicate.

*

În continuare vom sintetiza activitățile desfășurate în fiecare din cei cinci ani de derulare a proiectului:

2012

Cercetările întreprinse în primul an au fost efectuate în mai multe filiale ale Arhivelor Naționale (București, Iași, Craiova), precum și în Biblioteca Academiei Române și în Biblioteca Centrală Universitară (la București, Iași și Cluj). Au fost efectuate stagii de documentare și în străinătate, la Viena (Laurențiu Rădvan), Budapesta (Dan Dumitru Iacob, Laurențiu Rădvan), Toulouse (Gheorghe Lazăr) și Atena (Petronel Zahariuc). Rezultatele preliminare ale cercetărilor au fost prezentate în cadrul unor conferințe și workshop-uri la Iași, București, respectiv Budapesta, Leeds, Strasbourg și Lyon.

Directorul echipei, Laurențiu Rădvan, de la Facultatea de Istorie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, a finalizat mai multe studii. Un prim articol, intitulat *Mircea Ciobanul și „așezarea” orașului București*, a apărut în volumul „*Aut viam inveniam aut faciam*”. În onoare Ștefan Andreescu, editat de doi membri ai echipei proiectului, Petronel Zahariuc și Gheorghe Lazăr, co-editori alături de Ovidiu Cristea, volum publicat la Iași, în Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” (editură acreditată CNCS-B), 2012. În acest studiu (p. 101-120), se propune ipoteza acordării privilegiului orașului București de către Mircea Ciobanul, în secolul al XVI-lea, în favoarea acestei teorii fiind aduse mai multe argumente (tradiția istorică, menționarea hotărniciei lui Mircea Ciobanul, înmulțirea numărului bisericilor/locuitorilor/grecilor după domnia acestuia, apariția judeților și pârgarilor etc.). Un alt studiu, *Urban space in the Romanian principalities of the Middle Ages: organized or random development?*, a fost acceptat pentru publicare în volumul *La ville et ses espaces*, ce va apare în cunoscuta colecție *Städteforschung*, sub egida *Institut für Vergleichende Städtegeschichte*, Münster, 2012.

Unul din membrii echipei, cercetătorul Gheorghe Lazăr, de la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” din București, a publicat studiul „*Pentru sufletul meu și pentru clironomii mei am orânduit*”. *Diata marelui logofăt al Moldovei Iordache Cantacuzino*, împreună cu Mariana Lazăr, în volumul „*Aut viam inveniam aut faciam*”. În onoare Ștefan Andreescu, ed. de Ovidiu Cristea, Petronel Zahariuc, Gheorghe Lazăr, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2012, p. 255-288, text în care este valorificat un testament important și din perspectiva proiectului nostru, pentru că ne arată felul în care dispuneau marii boieri de proprietățile mobile și imobile, documentul oferind totodată un „fragment” de mentalitate din epocă. Sub tipar se află studiul *Un staroste de negustori bucureștean și familia lui*, în „*Revista Istorică*”, nr. 1-2/2012, p.

5-36. Prin aceste studii, domnul Gheorghe Lazăr urmărește îndeplinirea obiectivelor propuse în cadrul proiectului, anume analiza interacțiunilor sociale dintre negustori și boieri, parvenire socială și atracția către modelul aristocratic. De altfel, domnul Lazăr a început lucrul la un volum de documente ce va privi lumea negustorească.

Petronel Zahariuc, profesor universitar la Facultatea de Istorie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, a publicat mai multe studii în cadrul proiectului: *Câteva date despre Eustratie logofătul al treilea, „cel dintâi istoric” al Moldovei*, în *Aut viam inveniam aut faciam. In honorem Ștefan Andreescu*, ed. Ovidiu Cristea, Petronel Zahariuc și Gheorghe Lazăr, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 2012, p. 325-338, în care sunt luate în discuție originea și cariera unuia dintre cei mai importanți cărturari ai Moldovei din sec. al XVII-lea. Domnul Zahariuc a publicat și o serie de documente identificate în urma stagiilor din arhive: *Documente slavo-române privitoare la istoria Țării Românești (1551-1575)*, în „Studii și materiale de istorie medie”, XXX, 2012 (publicație acreditată CNCS-B), p. 141-161 (documente inedite). În fine, studiul *Averea lui Petru Șchiopul și procesul pentru moștenirea ei. Noi piese ale dosarului* (în colaborare cu Ovidiu Cristea), se află sub tipar în volumul *Istoria: utopie, amintire și proiect de viitor. Studii de istorie oferite Profesorului Andrei Pippidi la împlinirea a 65 de ani*, la Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 2012, p. 212-242. Co-lateral temei proiectului, a mai fost publicat un studiu, *Documente privitoare la începuturile coloniei protestante din Moldova* (în colaborare cu Mihai-Răzvan Ungureanu), în volumul *Aut viam inveniam aut faciam. In honorem Ștefan Andreescu*, p. 451-466.

Dan Dumitru Iacob, cercetător la Institutul de Cercetări Socio-Umane din Sibiu, a trimis spre publicare studiul *From the medieval marketplace to the modern square. The modernisation of the markets of Iași in the first half of the 19th century*, în volumul *La ville et ses espaces* (colecția *Städteforschung*), *Institut für Vergleichende Städtegeschichte*, Münster, 2012, în care sunt tratate proiectele de modernizare a piețelor și spațiului stradal din Iași de la finele secolului al XVIII-lea prima jumătate a secolului următor.

De-a lungul anului, cercetările întreprinse de membrii echipei au fost transmise public sub forma unor comunicări, susținute în țară sau străinătate. Coordonatorul proiectului a susținut încă din ianuarie 2012 o comunicare intitulată *At Europe's borders: how travelers viewed towns in the Romanian Principalities*, la reuniunea științifică cu tema „Perceptions et réalités urbaines: les villes d'Europe méditerranéenne à travers les récits de voyageurs XIVE-XVIIe s.”, organizată la Strasbourg de Maison Interuniversitaire des Sciences de l'Homme - Alsace. În iulie, Laurențiu Rădvan a susținut lucrarea *German Law and Medieval Towns in the Romanian Principalities: A Dilemma*, la Congresul Internațional de Istorie Medievală (International Medieval Congress) de la Leeds, Marea Britanie, a cărui temă principală a fost „Rules to Follow”. De asemenea, domnul Rădvan a participat la reuniunea anuală a Comisiei Internaționale de la Praga, unde a prezentat un rezumat al cercetărilor sale (Praga, septembrie 2012). În fine, în octombrie 2012, acesta a prezentat textul *Cu privire la străinii stabiliți în Iași în secolele XVII-XVIII*, în cadrul conferinței organizată cu ocazia împlinirii a 152 de ani de existență a Universității "Alexandru Ioan Cuza" din Iași. Gheorghe Lazăr a prezentat comunicarea *Au Nord du Danube: les marchands bulgares et leurs activités commerciales en Valachie*, în cadrul colocviului bulgaro-român *Voyager et échanger dans les Balkans (XVe-XIXe siècle)*, organizat de L'Institut d'Etudes Balkaniques, Sofia, 27 septembrie 2012. Tot domnul Lazăr a susținut recent comunicarea cu titlul *Les marchands de luxe, le luxe des marchands en Europe orientale. Le cas de la Valachie (XVIIe-XVIIIe siècles)*, la conferința „Le commerce du luxe – Le luxe du commerce”, organizată de Laboratoire de Recherche Historique Rhône-Alpes, Université de Lyon, Franța, 21-23 nov. 2012. Petronel Zahariuc a prezentat comunicarea *Averea lui Petru Șchiopul și procesul pentru moștenirea ei. Noi piese ale dosarului*, împreună cu Ovidiu Cristea, la Universității "Alexandru Ioan Cuza" din Iași (octombrie 2012). Dan Dumitru Iacob, ce are preocupări vizând publicarea atlaselor istorice ale mai multor orașe din România (a fost implicat în calitate de coordonator sau colaborator la publicarea atlaselor orașelor: Sebeș, Suceava, Târgoviște, Câmpulung și Siret; în prezent, se ocupă de Brăila și Roman), a prezentat comunicarea intitulată *The Web-presentation of the Romanian Atlases of Historic Towns*, în cadrul manifestării *The Electronic publication of Historic Towns Atlases*, organizată de Department of Medieval Studies, Central European University, Budapesta, Ungaria, 7-8 iunie 2012.

2013

În al doilea an, am făcut apel la surse primare și secundare, edite sau inedite, aflate în arhive și biblioteci, identificându-se acte originale și catagrafii, care au fost supuse unei analize și interpretări critice. Investigațiile au fost întreprinse în filiale ale Arhivelor Naționale (București, Iași, Sibiu, Galați), în

Biblioteca Academiei Române și în Biblioteca Centrală Universitară (la București și Iași). Rezultatele preliminare ale cercetărilor au fost prezentate în cadrul unor conferințe din țară (Iași, București), respectiv în S.U.A., Portugalia sau Bulgaria.

Directorul echipei, Laurențiu Rădvan, a finalizat mai multe studii care au răspuns obiectivelor propuse încă de la începutul proiectului pentru al doilea an al proiectului: cercetarea raporturilor dintre domni și orașe, cu accent pe reacțiile comunităților urbane și impact la nivel social. Pentru început, amintim studiul *Schimbări în orașele din Țara Românească la finele evului mediu. Studiu de caz: roșii și slujitorii (a doua jumătate a sec. al XVI-lea – a doua jumătate a sec. XVII-lea)*, în „Revista Istorică” (acreditată CNCS-B, indexată ERIH-INT2), 23 (2012), nr. 5-6, p. 505-528. În acest articol, s-a investigat modul în care transformările de ordin social și militar – care au început de la finele secolului al XVI-lea – s-au repercutat asupra orașelor și locuitorilor lor din Țara Românească. O versiune a acestei investigații, *Changes in Wallachian towns at the beginning of the modern times. A case study: the role of the military servants*, a fost susținută public și a apărut deja în volumul de proceedings al *1st Annual International Interdisciplinary Conference*, European Scientific Institute Publishing, 2013, p. 715-722, astfel cercetările noastre fiind făcute publice și la nivel internațional. Investigațiile ce vizează reacțiile orașenilor din Țara Românească (în secolele al XVI-lea și al XVII-lea) la presiunea exercitată de puterea centrală s-au materializat în studiul *Considerations on the townspeople' attitudes and reactions to the central power: the case of the Romanian principalities*, în “Historia Urbana”, 21, 2013 (acreditată CNCS-B, indexată SCOPUS și CEEOL). Un alt studiu finalizat de către directorul de proiect este intitulat *Urban Elites in the Romanian principalities of the late Middle Ages* și este inclus în cadrul volumului *Social and Political Elites in Eastern and Central Europe (15th–18th centuries)*, coordonat de Laurențiu Rădvan și Cristian Luca.

O altă direcție de cercetare urmărită de directorul proiectului vizează aspecte de ordin topografic, un studiu pe această temă fiind *Cu privire la organizarea spațiului urban în Țara Moldovei în evul mediu*, în „Analele Științifice ale Universității Al. I. Cuza”, seria *Istorie*, 2013. Parțial din aceeași perspectivă este și un studiu de caz dedicat unuia din cele mai vechi centre urbane din Moldova, orașul Bârlad, în lucrarea *Contribuții la istoria unui vechi oraș al Moldovei: Bârlad*, apărută în vol. *The steppe lands and the world beyond them. Studies in honor of Victor Spinei*, ed. Florin Curta, Bogdan Maleon, Editura Universității Al. I. Cuza, 2013, p. 505-522. Perspectiva juridică este analizată în articolul *German Law and Medieval Towns in the Romanian Principalities*, apărut în *Government and Law in medieval Moldavia, Transylvania and Wallachia*, editat de cunoscutul cercetător de la University College London, Martyn Rady, alături de Alexandru Simon (volum apărut recent la Londra, UCL – School of Slavonic and East European Studies, 2013, p. 43-53), unde sunt valorificate cercetări inițiate în anul trecut. În fine, studiul *Negru Vodă și formarea orașelor din Țara Românească*, autor Laurențiu Rădvan, a fost publicat în volumul *Lumea orașului. Cercetări de istorie urbană*, coord. Simion Câlția, București, Editura Universității din București, 2013, p. 37-61.

Cercetătorul Gheorghe Lazăr, de la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” din București, și-a continuat cercetările pentru a atinge obiectivele proiectului în chestiuni ce țin de societatea urbană. A realizat studiul *Un testament și o poveste de viață: cazul negustorului Cernea Popovici*, în *Miscellanea historica in honorem Professoris Marcel-Dumitru Ciuca septuagenarii*, vol. editat de Cristian Luca, Claudiu Neagoe, Marius Paduraru, Editura Istros, Brăila, 2013, p. 595-622, cu o versiune dedicată unui auditoriu internațional, în limba franceză, *Un testament et un recit de vie*, trimis la cunoscuta revistă „Etudes Balkaniques”, publicată la Sofia (indexată în CEEOL). De o importanță și mai mare este volumul *Documente privind negustori din Țara Românească*, care cuprinde câteva sute de acte privitoare la activitatea, viața, obiceiurile și preocupările negustorilor de la sud de Carpați, un instrument de lucru foarte important pentru cei care vor fi interesați de viața urbană în sec. al XVII-lea. Un prim volum a fost trimis la tipar în acest an, urmând ca al doilea, care va acoperi epoca lui Constantin Brâncoveanu, să fie în lucru și să fie publicat anul viitor. Prin aceste studii, considerăm că domnul Gheorghe Lazăr și-a îndeplinit obiectivele propuse (în al doilea an, adăugându-se primului an), concentrându-și atenția pe analiza celei mai importante categorii sociale din orașele pre-moderne, negustorii.

Dan Dumitru Iacob, cercetător la Institutul de Cercetări Socio-Umane din Sibiu, a finalizat un interesant studiu care răspunde obiectivului principal pe care și l-a propus în cadrul proiectului, anume analiza proiectelor de modernizare a spațiului urban, cu accent pe morfologie stradală și piețe. În acest sens, studiul *Piețele orașului Iași în secolele XVIII-XIX. Medeanul de la Sfântul Spiridon*, apare în cea mai

importantă publicație de istorie urbană din România, „Historia Urbana” (21/2013, publicație acreditată CNCS-B, indexată SCOPUS și CEEOL).

Petronel Zahariuc, profesor universitar la Facultatea de Istorie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, a trimis spre publicare noi *documente privitoare la istoria Țării Românești*, în „Studii și materiale de istorie medie”, XXXI, 2013 (acreditată CNCS-B, indexată în CEEOL), acte care răspund obiectivului propus, anume cercetarea evoluției monumentelor din marile orașe din principate.

Ca și în primul an, am considerat că investigațiile întreprinse de către membrii proiectului trebuie făcute publice prin comunicări, în țară sau străinătate. Cea mai importantă contribuție în acest sens îi aparține directorului proiectului, care a fost invitat să susțină comunicarea *Urban identities in the late Middle Ages: the particular case of the Romanian Principalities* la cel mai prestigios congres de istorie medievală din lume, *International Congress on Medieval Studies*, ediția a 48-a, care se ține anual la Western Michigan University, Kalamazoo, USA. Comunicarea prezentată de Laurențiu Rădvan a făcut parte din sesiunea intitulată *Late Medieval Urban Identities in Southern and Eastern Europe* (10 mai 2013). Și în acest an, Laurențiu Rădvan a participat la reuniunea anuală a Comisiei Internaționale de Istorie a Orașelor, unde a prezentat un nou rezumat al cercetărilor sale (Lisabona, octombrie 2013). Gheorghe Lazăr a prezentat comunicarea *Un marchand, un testament et une histoire de vie*, la Institutul de studii balcanice din Sofia (6 octombrie 2013), lucrare care se înscrie pe linia preocupărilor sale privind lumea negustorească. Dan Dumitru Iacob și-a continuat preocupările privind publicarea atlaselor istorice ale orașe din România, finalizând atlasul orașului Brăila.

2014

În acest an, investigațiile au fost întreprinse în filiale ale Arhivelor Naționale (București și Iași, în principal), în Biblioteca Academiei Române, Biblioteca Centrală Universitară, dar și la Biblioteca Națională din Viena (Die Österreichische Nationalbibliothek). Rezultatele preliminare ale cercetărilor au fost prezentate în cadrul unor conferințe din țară (Iași, București, Sibiu), respectiv în Franța și Polonia. Directorul echipei, profesor universitar Laurențiu Rădvan, de la Facultatea de Istorie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, a finalizat mai multe studii, ce au răspuns totodată obiectivelor propuse. Anunțata posibilă prelungire a termenului grantului cu încă un an a permis îndreptarea atenției spre studii de caz punctuale, fiind luate în discuție o serie de evoluții din zona orașului Iași, analizându-se evoluția acestui vechi oraș din Moldova, devenit capitală a țării. Potențialul economic al orașului a fost speculat de unii domni, dar și de mănăstirile din împrejurimi, dovadă apariția mai multor târgușoare, care se încadrează într-un proces mai întârziat de urbanizare. Pentru început, amintim studiul *Cu privire la șesul Bahluiului, valea Nicolinei și începuturile Târgușorului de lângă Iași*, apărut în vol. *Retrospecții medievale. In honorem Professoris emeriti Ioan Caproșu*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2014, p. 523-546. De altfel, acest volum, dedicat profesorului Ioan Caproșu, îl are printre editori și pe Laurențiu Rădvan (alături de acad. Victor Spinei și Arcadie M. Bodale). O continuare a cercetărilor începute în acest studiu se află în studiul *Locuri și oameni din Iași. Considerații cu privire la începuturile Podului Roș*, în „Analele Științifice ale Universității Al. I. Cuza”, seria *Istorie*, LX (2014) – revistă indexată CEEOL. Precizăm totodată că studiul, *Urban Space in the Romanian Principalities of the Middle Ages. Organized or random development?*, dat anterior spre publicare (tot cercetare din grant) în vol. *Cities and Their Spaces. Concepts and Their Use in Europe*, ed. Michel Pauly, Martin Scheutz, Köln, Weimar, Wien, a apărut în acest an la celebra editură Böhlau Verlag (*Städteforschung* collection, vol. 88), p. 77-87. O parte din cercetări au fost făcute publice în plan național: *Între sat și oraș: Târgușorul Nicolina de lângă Iași*, comunicare prezentată în cadrul conferinței naționale cu tema *Relația oraș-sat*, organizată de Comisia de Istorie a Orașelor din România și Muzeul Astra din Sibiu, Sibiu (13-14 iunie 2014); *Câte Târgușoare Nicolina au existat lângă Iași?*, comunicare cu ocazia manifestărilor dedicate *Zilelor Universității / Dies Academici*, Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași (24 octombrie 2014).

Cercetătorul Gheorghe Lazăr, de la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” din București, și-a continuat investigațiile privind domeniul său de interes, societatea urbană. În acest sens, domnul Lazăr a publicat un studiu care vizează un caz punctual de locuitor al unui oraș care s-a îmbogățit din diferite activități: *Despre averea unui slujitor domnesc: cazul căpitanului Anton arapul*, în vol. *Retrospecții medievale. In honorem Professoris emeriti Ioan Caproșu*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2014, p. 351-372. Din perspectiva temei grantului, foarte importantă este continuarea publicării documentelor negustorești, începută anul trecut. A apărut vol. II din *Documente privitoare la negustorii din Țara Românească*, care

acoperă perioada 1689-1714 (în vol. I: 1656-1688, cu 324 doc.), cu 334 de acte noi care privesc activitatea, viața, obiceiurile și preocupările negustorilor de la sud de Carpați, un instrument de lucru foarte important pentru specialiștii interesați de viața urbană din sec. XVII-XVIII. Domnul Gheorghe Lazăr și-a îndeplinit obiectivele propuse, continuându-și analiza celei mai importante categorii sociale din orașele pre-moderne, negustorii.

Activități au desfășurat și ceilalți membri ai echipei. Dan Dumitru Iacob, cercetător la Institutul de Cercetări Socio-Umane din Sibiu, unul din cei mai importanți specialiști în atlase urbane din România, a prezentat la o conferință la Wrocław, Polonia, comunicarea *Romanian experience on historical towns atlases. The case of Braila*, împreună cu Laurențiu Rădvan, în care a subliniat transformările prin care a trecut orașul Brăila în secolele care ne stau în atenție. Petronel Zahariuc, profesor universitar la Facultatea de Istorie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, a redactat studiul *Orașe vechi, orașe noi, în ținutul Dorohoi. Catagrafia locuitorilor din târgurile Dorohoi, Târgul Nou (Mihăileni) și Săveni*, în „Analele Științifice ale Universității Al. I. Cuza”, seria *Istorie*, LX (2014) – revistă indexată CEEOL. Cea mai importantă realizare a acestui an o reprezintă publicarea unui volum de studii, în care membri echipei și-au adus o contribuție foarte importantă. Purtând titlul *Orașe vechi, orașe noi în spațiul românesc. Societate, economie și civilizație urbană în prag de modernitate* și fiind coordonat de directorul proiectului, Laurențiu Rădvan, volumul ia în discuție transformările prin care a trecut civilizația urbană în perioada secolelor XVI-începutul sec. XIX.

2015

În acest an, au fost întreprinse cercetări în filiale ale Arhivelor Naționale (în primul rând cele din București și Iași), în Biblioteca Academiei Române, Biblioteca Centrală Universitară (la București și Iași), dar și la Central European University Library din Budapesta. Rezultatele preliminare ale cercetărilor au fost prezentate în cadrul unor conferințe din țară (Iași, București, Satu Mare), respectiv străinătate, în China.

Directorul echipei, profesor universitar Laurențiu Rădvan, de la Facultatea de Istorie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, a finalizat mai multe studii care au răspuns obiectivelor propuse: comunitățile urbane, preocupări economice, relații cu alte instituții sau Biserica. Pentru început, amintim studiul *Noi perspective asupra relațiilor dintre mănăstiri și orașe: cazul mănăstirii Sf. Ioan Zlataust din Iași*, trimis spre publicare la singura revistă de specialitate din România, „Historia Urbana”, 2015. În acest articol a fost analizat un studiu de caz, impactul pe care posesiunile deținute de mănăstirea Zlataust din Iași l-a avut asupra locuitorilor din două cartiere periferice din oraș, Broșteni și Tătărași. Sursele inedite din arhivă au permis realizarea unei mai bune imagini a lumii celor de jos, în care intrau mici meșteșugari, slujitori domnești, femei singure, alături de tot mai numeroși străini, atrași aici de mirajul unei vieți mai bune. S-a demonstrat de asemenea că relațiile dintre mănăstiri și orașe, respectiv orașeni, au fost mult mai complexe decât par la prima vedere. Implantarea lăcașurilor sfinte în centrele urbane a fost urmată rapid de obținerea de către mănăstiri a unor case sau terenuri, necesare întreținerii bisericilor și traiului călugărilor, cu efecte însă asupra locuitorilor, cu care Biserica a ajuns să concureze economic. Continuând cercetările de istorie urbană, Laurențiu Rădvan s-a ocupat și de situația categoriilor etnice din Iași evului mediu. Acest oraș a cunoscut o situație deosebită, fiind locuit atât de români, cât și de grupuri mai numeroase de armeni, unguri, evrei, țigani, și mai puțin numeroase de sârbi, bulgari, germani, albanezi sau ruși. Implicați în comerț sau meșteșuguri, membrii acestor grupuri au contribuit hotărâtor la dezvoltarea economică a orașului și la conectarea acestuia la rețelele comerciale locale sau internaționale. Amplul studiu final care a rezultat în urma cercetării, intitulat *Categorii etnice în Iași (secolul al XV-lea – începutul secolului al XIX-lea)*, a fost publicat în volumul *Iași – oraș al diversității. Categorii etnice și minorități în secolele XV-XX: aspecte sociale, economice și culturale*, Iași, Editura Ars Longa, 2015, p. 7-77 (ISBN 978-973-148-219-4). A fost de asemenea finalizat articolul „*Arestuțele țigănci*” de la Iași și implicațiile colective ale unui furt la drumul mare din 1830, care tratează situația robilor țigani din Moldova, publicat în „Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (serie nouă), Istorie”, LXI (2015). În fine, un studiu trimis mai demult spre publicare a apărut în acest an și merită semnalat. Este vorba de *A Winding Road: Urban Autonomy in the Romanian Principalities between the Fourteenth and the Eighteenth Century*, apărut în volumul *Urban Liberties and Citizenship from the Middle Ages up to now*, editat de cunoscuții istorici Michel Pauly, Alexander Lee, și publicat la Trier, Porta Alba Verlag, 2015 (p. 171-184. ISBN 978-393-3701-503).

Un alt membru al echipei, cercetătorul Gheorghe Lazăr, de la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” din București, și-a continuat cercetările pentru a atinge obiectivele proiectului în chestiuni ce țin de societatea urbană. A publicat un excelent studiu pe tema *Zarafi și negustori din Țara Românească (secolul al XVII-lea – sfârșitul secolului al XVIII-lea)*, în care tratează o categorie foarte importantă din rândul marilor comercianți de la sud de Carpați, zarafii. Activitatea acestora a fost favorizată de lipsa în țările române a unui sistem monetar propriu și de circulația în paralel a mai multor monede. Autorul demonstrează că dacă până la mijlocul secolului al XVIII-lea putem vorbi de o fază tradițională a *zaraflâcului* (= schimbarea monedelor), începând cu a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, în contextul accentuatei depreciere monetare, înregistrată atât în Imperiul Otoman cât și în Imperiul Habsburgic, acest tip activitate economică intră într-o nouă fază, în care comerțul cu monede devine o practică independentă, din care s-au obținut profituri importante. Studiul final a apărut în volumul *In Honorem Mircea Ciobotaru*, ed. Lucian-Valeriu Lefter, Mihai-Bogdan Atanasiu, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2015, p. 233-243. Un alt articol, intitulat *Avea unei descendente brâncovenești: Maria Argetoianu*, a apărut în volumul *Avea, prestigiu și cultură materială în surse patrimoniale. Inventare de averi din secolele XVI-XIX*, editat de un alt membru al grantului, Dan Dumitru Iacob, și apărut tot la Iași, la Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2015, p. 475-522. În fine, un studiu trimis spre publicare în anii trecuți în cadrul cercetării grantului, *Les marchands de luxe, le luxe des marchands en Europe Orientale. Le cas de la Valachie (XVIIe-XVIIIe siècles)*, a apărut în vol. *Le commerce du luxe. Production, exposition et circulation des objets précieux du Moyen Age à nos jours*, ed. Natacha Coquery et Alain Bonnet, Lyon, Mare Martin, 2015, p. 249-257.

Mai sus-amintitul membru al echipei, Dan Dumitru Iacob, care este cercetător la Institutul de Cercetări Socio-Umane din Sibiu, a finalizat un interesant studiu dedicat categoriei evreilor din Iași în perioada pre-modernă și modernă: *Evreii din Iași în secolului al XIX-lea (aspecte demografice, sociale, culturale și urbanistice)* (apărut în vol. în *Iași – oraș al diversității. Categoriile etnice și minorități în secolele XV-XX: aspecte sociale, economice și culturale*, Iași, Editura Ars Longa, 2015, p. 112-163). Cu toate că studiul se ocupă în special de secolul al XIX-lea, conține totuși o largă introducere (la p. 112-121) ce privește începuturile comunității evreiești din capitala Moldovei la finele secolului al XVII-lea – secolul al XVIII-lea.

Petronel Zahariuc, profesor universitar la Facultatea de Istorie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, a publicat în același volum studiul *Contribuții privitoare la istoria învățământului în Iași în perioada de trecere de la evul mediu la epoca modernă* (p. 78-111), care se ocupă de evoluția școlii domnești din Iași în secolele XVII-XVIII, cea mai importantă instituție de învățământ din Moldova acelor vremuri. De asemenea, în cadrul grantului a trimis spre publicare studiul *Documente de la Șerban Vodă Cantacuzino păstrate în arhiva mănăstirii Dohiariu de la Muntele Athos*, în “Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (serie nouă), Istorie”, LXI (2015) (alături de colegul Ioan-Augustin Guriță).

Între timp, două studii redactate în anii anteriori de membri ai proiectului și trimise spre publicare au văzut în sfârșit lumina tiparului în cadrul volumului *Social and Political Elites in Eastern and Central Europe*, apărut la editura UCL – School of Slavonic and East European Studies, din Marea Britanie. Este vorba de textele intitulate: *Urban Elites in the Romanian principalities of the late Middle Ages* (autor Laurențiu Rădvan); *Merchant-moneychangers in Wallachia (from the seventeenth century to the end of the eighteenth century)* (autor Gheorghe Lazăr).

Ca și în anii anteriori, investigațiile întreprinse în cadrul proiectului au fost făcute publice prin comunicări, în țară sau străinătate. Cea mai importantă contribuție în acest sens îi aparține directorului proiectului, care a fost invitat să susțină comunicarea *Space distribution in late medieval and pre-modern towns in the Romanian Principalities*, la al 22-lea Congres Internațional de Științe Istorice, Jinan-China, 22-29 August 2015, unul din cele mai prestigioase congrese de istorie din lume, care se ține o dată la cinci ani. Comunicarea prezentată de Laurențiu Rădvan a făcut parte din sesiunea intitulată *Cities and their spaces: New approaches in urban studies and cartography*, coordonată de prof. univ. dr. Katalin Szende de la Central European University, Budapesta. Și în acest an, Laurențiu Rădvan a participat la conferința anuală a Comisiei de Istorie a Orașelor a Academiei Române – care a avut tema *Orașele și administrația*, fiind organizată în colaborare cu Muzeul Județean Satu Mare –, unde a prezentat comunicarea *Administrație și justiție în orașele din Moldova medievală*, Satu Mare, 18-19 septembrie 2015. Domnul Gheorghe Lazăr a susținut comunicarea *Marchands valaques sur la route de Venise: le cas de Constantin Malache et son livre de compte (1741-1770)*, în cadrul simpozionului internațional *Venezia e l'Europa Orientale tra il tardo*

Medioevo e l'Età moderna, Venezia, 23-24 aprilie 2015, precum și textul intitulat *Un negustor muntean și catastiful său de cheltuieli (secolul al XVIII-lea)*, în cadrul conferinței anuale a profesorilor din Academia de Poliție (28-29 mai 2015, București).

2016

În ultimul an de implementare, echipa proiectului s-a concentrat pe finalizarea cercetărilor propuse. În cadrul temei grantului, *Orașe vechi, orașe noi în Principatele Române (sec. XVI-XVIII)*, cei patru membri s-au concentrat pe definitivarea unor șantiere de cercetare începute în anii anteriori: evoluția și transformările care au avut loc în unele centre urbane de origine medievală; negustorii din orașe, activitate economică; aspecte de topografie urbană. Investigațiile de arhivă au avut loc în filialele Iași și București ale Arhivelor Naționale, acestea fiind completate de cercetări în biblioteci locale, naționale și internaționale (Biblioteca Centrală Universitară, Iași și București, Biblioteca Academiei Române, National Library Vienna și Library of Institut für Osteuropäische Geschichte, Vienna).

Directorul de proiect, prof. univ. dr. Laurențiu Rădvan, de la Facultatea de Istorie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, și-a continuat cercetările cu privire la evoluția unui oraș vechi al Moldovei, Iași. De această dată, el a urmărit să vadă cât de întinsă a fost moșia orașului și în ce mod a fost aceasta destructurată prin diferite dării făcute de domni în secolele 16-18. Concluzia a fost că până la Istrate Dabija, daniile făcute au urmărit acordarea către diversele ctitorii ce străjuiau Iașii a unor suprafețe relativ mici de pământ, pentru ca odată cu domnia acestuia să se încalce acest obicei și să se înceapă acordarea de suprafețe tot mai mari din moșia Iașilor. Ioan Theodor Calimah și Grigore Ioan Calimah apar în listă cu multe acordări de locuri, însă acestea au fost reduse ca suprafață, fiind situate în marginea vetrei târgului, în care au fost curând incluse. Posesiunile mănăstirești vor domina fosta moșie, orașul fiind împresurat din toate părțile de acestea, fapt ce va stânjeni dezvoltarea urbană după 1800, pe măsură ce orașul va crește în populație. Mănăstirile au fost deci principalele beneficiare, dar lor li se vor adăuga și boieri, la început nu dintre cei mari, ci mai degrabă cei cu dregătorii de importanță secundară, și nu dintre cei autohtoni, ci greci veniți cu domnii numiți de sultani. Se adaugă slujitori domnești, cei mai puțini beneficiari fiind orașenii înșiși, care primesc dării din moșie abia când aceasta se diminuase atât de mult, încât nu mai existau locuri disponibile decât în marginea orașului sau acestea erau nepropice locuirii. Amplul studiu rezultat, intitulat *Un subiect ignorat: moșiile urbane. Cazul orașului Iași*, se află sub tipar în „Studii și Materiale de Istorie Medie”, XXXIV (2016). De asemenea, studiul *O cișmea și începuturile unei mahalale din Iași* a fost acceptat pentru publicare în revista „Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (serie nouă), Istorie”, LXII (2016).

În ceea ce privește diseminarea cercetărilor, Laurențiu Rădvan a participat cu comunicări la mai multe manifestări naționale și internaționale. O comunicare legată de rezultatele investigației privind moșia Iașilor (*Contribuții cu privire la moșia orașului Iași*) a fost susținută la manifestările organizate cu ocazia *Zilelor Universității / Dies Academici*, la Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași (27 octombrie 2016). În afara României, autorul a susținut mai multe lucrări la următoarele conferințe, congrese sau mese rotunde: *A social group yet unknown: the urban patriciate in medieval Wallachia*, la conferința europeană de istorie socială (ESSHC), Valencia, Spania, 30 martie-3 aprilie 2016; *Between Byzantium, the Mongol Empire, Genoa and Moldavia: trade centers in the North-Western Black Sea area*, la Congresul Internațional de Studii Medievale (International Congress on Medieval Studies) de la Kalamazoo, SUA (12-16 mai 2016); *Urban conflicts in the Romanian principalities (16th-17th centuries)*, în cadrul mesei rotunde cu tema *Political and social changes in European urban space*, Johannes Gutenberg Universität Mainz, Germania (4-5 nov. 2016).

Gheorghe Lazăr, cercetător științific I la Institutul N. Iorga al Academiei Române, a trimis spre publicare în limba franceză studiul *De Râmnic à Venise et au Saint Sépulcre. Le registre de frais et de revenus du marchand Constantin Malache (XVIIIe siècle)*, ce va apare în volumul *Venezia e l'Europa Orientale tra il tardo Medioevo e l'Età moderna*, editat de Cristian Luca, Grigore Arbore Popescu, Viena, 2017. Domnul Lazăr a continuat însă misiunea sa de a publica surse inedite cu privire la negustorimea din Wallachia. Volumul său, *Catastife de negustori din Țara Românească (secolele XVIII-XIX)*, care se adăuga deja celor două volume deja apărute de documente negustorești, va apare foarte curând la Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, din Iași. În volumul de față sunt publicate integral două documente cu valoare financiar-contabilă (catastife de cheltuieli și venituri), întocmite de negustorii Hagi Constantin Malache (Râmnic) și Constantin Dumitriu (Craiova), oferindu-se astfel celor interesați informații

interesante și inedite nu numai asupra diverselor activități comerciale în care erau implicați cei doi actori amintiți mai sus, dar și asupra mecanismelor vieții economice din cea de-a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și prima parte a secolului următor.

Dan Dumitru Iacob, cercetător științific I la Institutul de Cercetări Socio-Umane din Sibiu, cu preocupări solide privind topografia urbană, a trimis spre publicare studiul *O hartă inedită a orașului Roman și a împrejurimilor sale*, sub tipar la principala revistă de istorie urbană din România, „Historia Urbana”, XXIV (2016), p. 257-288. Tot în linia preocupărilor sale privind evoluția urbanistică și topografică a orașelor din Moldova, domnul Iacob a prezentat comunicarea *Informații despre monumentele din orașul Iași și din împrejurimile acestuia pe o hartă austriacă inedită*, la sesiunea „Monumentul. Tradiție și viitor”, ediția a XVIII-a, Iași, 6-9 octombrie 2016.

Petronel Zahariuc, prof. univ. dr. la Facultatea de Istorie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, a redactat studiul *Amintiri uitate din vremea „zaverii”. Iașii și Moldova la 1821*, acceptat spre publicare la “Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (serie nouă), Istorie”, LXII (2016). Domnul Zahariuc a pregătit și comunicarea *La politique ecclésiastique et culturelle de Vasile Lupu dans la Principauté de Moldavie*, care va fi prezentată public la simpozionul dedicat împlinirii a 370 de ani de la fondarea mănăstirii Intrarea Maicii Domnului în Biserică din Liov, care însă va avea loc la câteva zile după raportare, pe 3 decembrie 2016.

Considerăm că aceste rezultate confirmă potențialul de cercetare al temei grantului, dar și faptul că membri echipei s-au achitat cu brio de atingerea obiectivelor propuse. Prin volumele și studiile publicate, am demonstrat că perioada secolelor XVI-XVIII este una dinamică, de schimbări treptate, dar profunde pentru lumea urbană din spațiul românesc, în special la nivel social și economic. Comunicările susținute public au adus în fața comunității academice cele mai noi interpretări cu privire la temele propuse, acestea fiind primite pozitiv de către specialiști. Faptul că o parte din aceste comunicări s-au făcut la manifestări din străinătate, unele la conferințe și congrese majore, a permis diseminarea rezultatelor cercetării și în fața unui public puțin familiarizat cu situația istorică din această parte a Europei. Potențialul de cercetare rămâne deschis, deoarece tema este majoră și lasă loc unor noi cercetări, ce sperăm să fie acoperite prin proiecte viitoare.

Tabel care cuprinde studiile/cărțile/capitolele de carte publicate sau trimise spre publicare
în perioada 2012-2016:

Tip		publicate	acceptate
Articole acceptate in reviste indexate in baze de date internaționale (ERIH-INT2, CEEOL, SCOPUS)	în țară	10	4
	în străinătate	1	-
Participări la conferințe (fără publicare)	în țară	7	-
	în străinătate	11	-
Articole in conferințe (Conference Proceedings) indexate/ne-indexate ISI	în țară	-	-
	în străinătate	5	-
	în țară	11	-

Capitole de carte/studii în volume colective	în străinătate	4	1
Cărți	în țară	1 vol. studii 3 vol. documente	-

Director proiect,
prof. dr. Laurențiu Rădvan